

ВПЛИВ ТНК НА РОЗВИТОК РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

© 2016 ДУМІКЯН М. М.

УДК 339.922:621.391(477)

Думікян М. М. Вплив ТНК на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України

У статті розглянуто актуальні питання оцінки впливу транснаціональних корпорацій на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України. Доведено провідне значення транснаціональних корпорацій як основних структурних елементів, головної рушійної сили розвитку та підвищення ефективності ринку телекомунікаційних послуг України. Сформовано головні ознаки, за якими можна віднести компанію, що діє на ринку телекомунікаційних послуг, до категорії транснаціональних корпорацій. Досліджено позитивні та негативні чинники впливу іноземних транснаціональних корпорацій на інноваційний розвиток вітчизняного телекомунікаційного ринку. Запропоновано комплекс стратегічних заходів, які необхідно запровадити для забезпечення рівних можливостей конкурентного розвитку усіх суб'єктів вітчизняного ринку телекомунікаційних послуг. Перспективним напрямом подальших досліджень є проведення оцінки зарубіжного досвіду в подоланні негативних чинників впливу транснаціональних корпорацій на розвиток телекомунікаційного ринку.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, телекомунікаційні послуги, глобалізація, інтернаціоналізація, ІТ-технології.

Рис.: 1. **Бібл.:** 9.

Думікян Мікаел Мгерович – аспірант, кафедра міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: s.gromoff@gmail.com

УДК 339.922:621.391(477)

Думікян М. М. Влияние ТНК на развитие рынка телекоммуникационных услуг Украины

В статье рассмотрены актуальные вопросы оценки влияния транснациональных корпораций на развитие рынка телекоммуникационных услуг Украины. Доказано ведущее значение транснациональных корпораций как основных структурных элементов, главной движущей силы развития и повышения эффективности рынка телекоммуникационных услуг Украины. Сформированы главные признаки, по которым можно отнести компанию, действующую на рынке телекоммуникационных услуг, к категории транснациональных корпораций. Исследованы положительные и отрицательные факторы влияния иностранных транснациональных корпораций на инновационное развитие отечественного телекоммуникационного рынка. Предложен комплекс стратегических мер, которые необходимо осуществить для обеспечения равных возможностей конкурентного развития всех субъектов отечественного рынка телекоммуникационных услуг. Перспективным направлением дальнейших исследований является проведение оценки зарубежного опыта в преодолении негативных факторов влияния транснациональных корпораций на развитие телекоммуникационного рынка.

Ключевые слова: транснациональная корпорация, телекоммуникационные услуги, глобализация, интернационализация, ИТ-технологии.

Рис.: 1. **Библ.:** 9.

Думікян Мікаел Мгерович – аспірант, кафедра міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: s.gromoff@gmail.com

UDC 339.922:621.391(477)

Dumikian M. M. The Impact of TNCs on Development of the Telecommunication Services Market in Ukraine

The article is concerned with the topical issues of evaluating the impact of transnational corporations on development of the telecommunication services market in Ukraine. The leading value of transnational corporations as the main structural elements, the main driving force of development and increasing efficiency of the telecommunication services market in Ukraine has been proven. The main attributes, by which a company operating on the market of telecommunication services can be categorized as multinational corporation, have been formulated. Both the positive and the negative influences of the foreign transnational corporations on the innovative development of the national telecommunication market have been studied. A complex of strategic measures to be implemented in order to ensure equal opportunities for competitive development of all actors in the national market of telecommunication services has been proposed. A promising direction for further research is to evaluate foreign experience in overcoming the negative factors of impact by transnational corporations on development of the telecommunication market.

Keywords: transnational corporation, telecommunication services, globalization, internationalization, IT-technology.

Fig.: 1. **Bibl.:** 9.

Dumikian Mikael M. – Postgraduate Student, Department of International Economics, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: s.gromoff@gmail.com

У сучасних умовах зростання конкурентоспроможності країни на регіональному та світовому рівнях забезпечується, передусім, активізацією науково-технологічних новацій в усіх сферах національної економіки. Як свідчить досвід провідних економічно розвинутих країн світу, визначальний вплив у розвитку галузей, орієнтованих на нововведення, здійснюють транснаціональні корпорації (ТНК). Використовуючи потужний фінансово-економічний, науково-технічний, техніко-технологічний, кадровий потенціал, провідні транснаціональні корпорації нині виконують роль «локомотивів» у інноваційному розвитку глобалізованого суспільства [1].

Незважаючи на триваючу світову фінансову кризу, однією з провідних високотехнологічних сфер, яка вже

протягом останніх десяти років демонструє найвищі темпи галузевого зростання і, відповідно, характеризується значним ступенем проникнення з боку транснаціональних структур, є ринок телекомунікаційних послуг.

Україна також є одним з активних учасників інтенсифікації процесів інноваційного розвитку, а вітчизняний телекомунікаційний ринок визначається такими темпами зростання, які значно випереджають темпи зростання економіки в цілому. Як засвідчують останні дослідження, на території України транснаціональні корпорації є найбільшими постачальниками телекомунікаційних послуг. Вони сформували класичну олігопольну структуру ринку телекомунікаційних послуг з відповідними структурними макроекономічними наслідками та ризиками. За таких умов важливого значен-

ня набуває питання виявлення головних чинників впливу транснаціональних корпорацій на динаміку розвитку ринку телекомунікаційних послуг України.

Сучасні транснаціональні корпорації є суб'єктами господарювання з найбільшим ступенем концентрації науково-технологічних, виробничих, фінансових, людських ресурсів, що дозволяє їм адаптивно пристосовуватись до умов невизначеності телекомунікаційного ринку, гнучко реагувати на запити споживачів телеком-послуг, що постійно змінюються та ускладнюються, формувати та використовувати найбільш ефективні моделі корпоративного менеджменту тощо. Усе це позитивно впливає на зростання загальнонаціонального доходу і міжнародної конкурентоспроможності країни, а також сприяє збільшенню сукупного суспільного продукту. Фактично, провідні вітчизняні транснаціональні корпорації формують тренд розвитку телекомунікаційного ринку України у напрямі розширення спектра наданих послуг, їх якості тощо.

З іншого боку, динамічний розвиток ТНК призводить до посилення протиріч між інтересами власників транснаціональних корпорацій та учасниками споживчого ринку, що провокує появу різного роду економічних, соціальних і екологічних конфліктів [6]. Доводиться констатувати, що сформована на вітчизняному телекомунікаційному ринку олігопольна секторальна структура, а за деякими параметрами фактично монопольне становище окремих ТНК, дискредитує ринкові механізми добросовісної конкуренції, посилює диспропорції в ринковому ціноутворенні на телекомунікаційні послуги. За таких умов приватні споживачі фактично стають «заручниками новацій» у користуванні новітніми телекомунікаційними послугами, оскільки не мають реальних інструментів впливу на процеси ціноутворення та покращення їх якості.

Передусім перед державою стоїть надзвичайно серйозна проблема як у площині управління демонополізацією телекомунікаційного ринку, так і в контексті вирішення завдань по забезпеченню вільного розвитку провідних телекомунікаційних ТНК. З огляду на зазначене, наукова проблематика даного дослідження полягає у визначенні позитивних і негативних чинників впливу транснаціональних корпорацій на розвиток вітчизняного телекомунікаційного ринку.

Дослідженню проблем функціонування транснаціональних корпорацій та їх впливу на розвиток економічних процесів у державі присвячено праці зарубіжних авторів, зокрема таких, як Дж. Бернет, С. Моріарті, О. Феофанов, Е. Берн, П. Гембл, Б. Карлоф, Дж. Россітер, У. Уеллс, Г. Хардінг, Д. Енджел та ін. Зазначена наукова проблематика також знайшла відображення у працях вітчизняних науковців: В. Рокочої, А. Філіпенка, Т. Лук'янця, Г. Почепцова, Т. Примака, С. Гаркавенка, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Ю. Козака, Т. Кальченка, А. Поручника. Безпосередньо дослідженню впливу транснаціональних корпорацій на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України присвячені наукові роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників, напри-

клад, К. Гудим, М. Іванової, І. Пономаренко, О. Рогач, О. Сазонець, В. Тронько. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у цій сфері, доводиться констатувати, що багато аспектів, особливо щодо визначення переваг і недоліків впливу транснаціональних компаній на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті полягає у вивченні сучасних тенденцій та оцінці рівня й результуючих напрямів впливу транснаціональних компаній на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України.

Сучасний світ перебуває на порозі нового періоду сфер впливу, проте не військово-політичного, а фінансово-економічного, де провідними гравцями стають не країни і навіть не їх союзи та економіко-політичні об'єднання, а головні транснаціональні корпорації (ТНК) найбільших промислово розвинених держав. Стратегічними напрямками перерозподілу сфер впливу, в даному випадку, слід вважати нові ринки, технології та потенційні надприбутки, що можуть бути отримані від фінансових інвестицій у розвиток наукомістких галузей. У цьому аспекті слід погодитися із С. Г. Мікаеляном, який стверджує, що «ТНК здійснюють комбінуння внутрішніх і зовнішніх джерел залучення факторів і ресурсів з метою інноваційного зростання і отримання надприбутку і в результаті стають інноваційними суб'єктами глобальної конкуренції. Розвинені країни монополізують технологічні інновації та отримують своєрідну «технологічну квазіренту» [3].

У контексті нашого дослідження можна стверджувати, що саме ТНК стає основним структурним елементом ринку телекомунікаційних послуг України, провідною силою розвитку та підвищення ефективності цього перспективного виду економічної діяльності.

Передусім, необхідно визначити основні ознаки, за якими можна віднести компанію, що діє на ринку телекомунікаційних послуг, до категорії ТНК. Автори І. О. Пенська та М. О. Іванова пропонують виділяти такі ознаки, за якими в сучасних умовах варто розпізнавати ТНК [2; 4]:

- ★ річний оборот повинен складати понад 1 млрд дол. США;
- ★ філії та/або дочірні компанії повинні знаходитися не менше, ніж у 6 країнах світу;
- ★ частка закордонних активів повинна становити 25–30% загальної вартості активів компанії;
- ★ 1/5–1/3 загального обсягу обороту компанії повинна походити із зовнішніх ринків.

Отже, стає очевидним що в умовах глобалізації економіки збільшуються масштаби діяльності ТНК, а їх вплив на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України не викликає сумнівів.

За результатами проведеного дослідження діяльності провідних транснаціональних корпорацій на ринку телекомунікаційних послуг України [5; 7; 9] вважаємо за можливе сформувати ряд позитивних і негативних чинників, що впливають на розвиток даного сектора економіки країни (рис. 1).

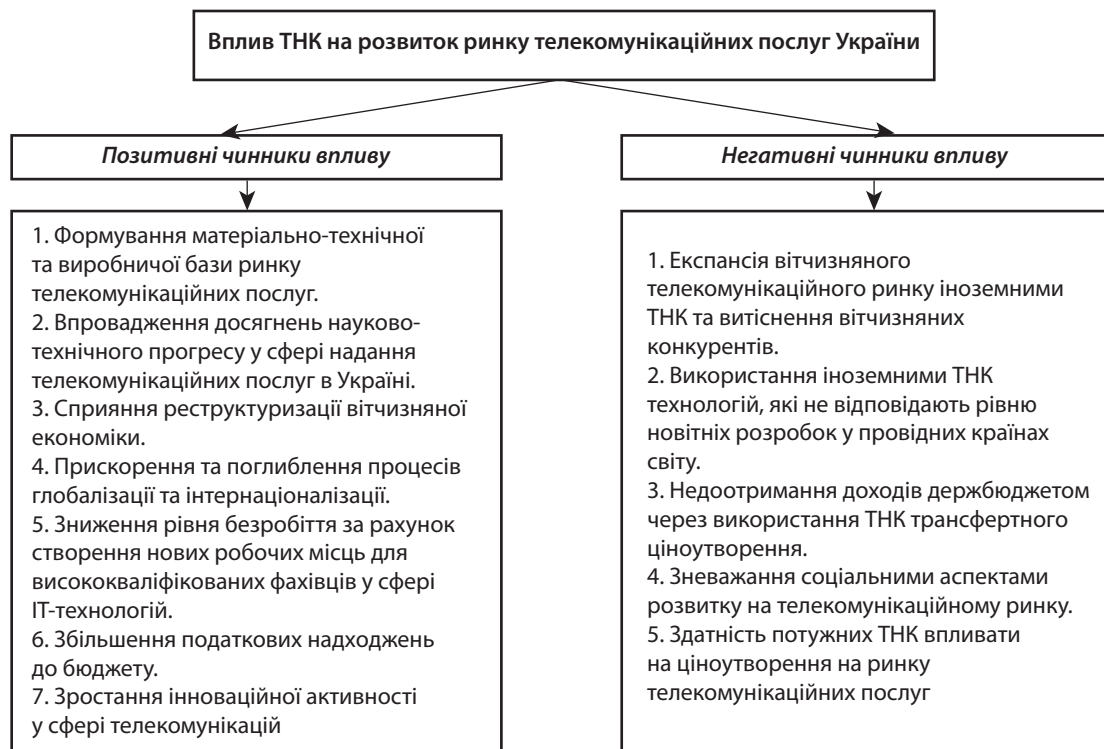

Рис. 1. Головні чинники впливу транснаціональних корпорацій на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України

До позитивних чинників впливу транснаціональних корпорацій на розвиток ринку телекомунікаційних послуг України можна віднести:

1. *Формування новітньої вітчизняної матеріально-технічної та виробничої бази ринку телекомунікаційних послуг.* Виробництво та пропозиція іноземними компаніями на території України інноваційних телекомунікаційних послуг приводить до побудови нових підприємств, модернізації або розширення існуючих. Таким чином, завдяки іноземним інвестиціям провідних іноземних ТНК формується конкурентоспроможна національна телекомунікаційна виробнича інфраструктура, яка залишатиметься в країні-реципієнті навіть після згортання діяльності ТНК.

2. *Впровадження досягнень науково-технічного прогресу у сфері надання якісних телекомунікаційних послуг в Україні.* Імпорт новітніх технологій у сфері телекомунікацій провідними ТНК в Україну дозволяє підвищити якість послуг, сформувати конкурентні переваги на світових ринках і, як наслідок, сприяє зростанню міжнародної конкурентоспроможності України. Розробка новітніх послуг однією ТНК спонукає інші підлаштовуватися під сформовану кон'юнктуру ринку. За таких обставин забезпечується зростання якості представлених на ринку послуг.

3. *Сприяння реструктуризації вітчизняної економіки.* Діяльність ТНК перебуває у прямому взаємозв'язку з кон'юнктурою світової економіки, яка формує попит і пропозицію на товари та послуги. Розвиток провідних транснаціональних корпорацій на території України приводить до структурних змін у видах економічної діяльності. Зокрема, сфера телекомунікацій та інші галузі з високим ступенем наукової складової в доданій вар-

тості кінцевих послуг сьогодні демонструють найкращі показники розвитку в динаміці.

4. *Прискорення та поглиблення процесів глобалізації та інтернаціоналізації.* Розвиток сектора іноземних ТНК у телекомунікаційному просторі України приводить до більш глибокого залучення вітчизняної економіки у світові глобалізаційні процеси.

5. *Зниження рівня безробіття за рахунок створення нових робочих місць для висококваліфікованих фахівців у сфері ІТ-технологій.* Як засвідчують останні дослідження, протягом останніх років Україна зарекомендувала себе на міжнародному ринку праці як постійний постачальник висококваліфікованих кадрів у сфері програмного забезпечення, автоматизації процесів управління, ІТ-технологій тощо. Отже, наявність потужного кадрового потенціалу всередині країни сприяє вибору географічного регіону розвитку провідних ТНК саме на користь України.

6. *Збільшення податкових надходжень до бюджету* [2, с. 93]. Провідні транснаціональні корпорації сьогодні є найбільшими платниками податків, забезпечуючи надходження до Державного бюджету України. Враховуючи те, що ринок телекомунікаційних послуг розвивається швидкими темпами, можна стверджувати, що прибутки від господарської діяльності найбільших ТНК, що діють на цьому ринку, тільки зростатимуть, відповідно зростатиме і база оподаткування.

7. *Зростання інноваційної активності в сфері телекомунікацій* [2, с. 93]. Так, володіючи значною частиною науково-технічних кадрів і використовуючі технічні знання в глобальному масштабі, ТНК по суті стали найважливішими учасниками процесу формування інфраструктури технологічних нововведень на ринку теле-

комунікацій. Вони справляють значний вплив на процес НДДКР у розвитку інноваційних телекомунікаційних послуг завдяки контролю над переміщенням основних компонентів, необхідних для здійснення інноваційних проєктів: венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок. Таким чином, ТНК, здійснюючи інноваційну діяльність, суттєво впливають на конкурентоспроможність України в структурі світового телекомунікаційного ринку.

Неодоліки діяльності транснаціональних корпорацій на ринку телекомунікаційних України знаходяться в тісному зв'язку з наявними перевагами для країни. До основних недоліків можна віднести:

1. *Експансія вітчизняного телекомунікаційного ринку іноземними ТНК та витіснення вітчизняних конкурентів.* Не є секретом, що провідні іноземні ТНК володіють значним запасом фінансової стійкості та потужними інноваційними можливостями. Здійснюючи експансію на ринку телекомунікаційних послуг України, вони від самого початку знаходяться в більш вигідних умовах, ніж вітчизняні суб'єкти господарювання, а отже, без належного регулятивного впливу держави здатні витіснити менш потужних гравців з ринку.

2. *Використання іноземними ТНК технологій, які не відповідають рівню новітніх розробок у провідних країнах світу.* Доводиться констатувати, що ринок телекомунікаційних послуг України не є «піонером» у розвитку та впровадженні нових інформаційних продуктів та послуг. Як показують дослідження, практично усі інноваційні новинки вперше з'являються на ринках тріади найпотужніших географічних регіонів світового телекомунікаційного ринку: США, Західна Європа, Японія [8].

3. *Недоотримання доходів держбюджетом через використання ТНК трансфертного ціноутворення.* Міжнародні компанії, що діють на вітчизняному ринку телекомунікаційних послуг, дуже часто уникають сплати податків шляхом внутрішнього перерозподілу капіталу в країні з більш низьким рівнем оподаткування. Державна фіскальна служба України неодноразово порушувала питання щодо необхідності вирішення проблем з ухиленням від сплати податків національними та міжнародними телекомунікаційними компаніями через механізми трансфертного ціноутворення [7].

4. *Зневаження соціальними аспектами розвитку на телекомунікаційному ринку.* На перший погляд, ТНК декларують повну соціальну відповідальність в Україні, проте на практиці дуже часто порушуються певні права національної робочої сили, використовуються недоліки українського законодавства щодо ліцензійного захисту новітніх розробок у сфері телекомунікацій та ІТ-технологій.

5. *Здатність потужних ТНК впливати на ціноутворення на ринку телекомунікаційних послуг,* що призводить до поглинання або банкрутства вітчизняних компаній, а також робить залежною українську економіку від діяльності міжнародних компаній [9].

Отже, присутність транснаціональних корпорацій на телекомунікаційному ринку України характеризується не тільки позитивними чинниками впливу, а й пев-

ними загрозами, передусім, для розвитку національних компаній цієї сфери. Тому держава повинна створювати чіткі та прозорі умови для забезпечення рівних можливостей конкурентного розвитку усіх суб'єктів вітчизняного ринку телекомунікаційних послуг. Комплекс стратегічних заходів для вирішення представленого завдання, на наш погляд, повинен включати:

- ✦ подолання бюрократичних бар'єрів та корупції, що дозволить забезпечити чітке інституційне поле інвестиційної діяльності ТНК на ринку телекомунікаційних послуг;
- ✦ забезпечення відповідності законодавства України сучасним нормам світової економіки у сфері патентно-ліцензійного захисту новітніх технологій у сфері телекомунікацій;
- ✦ запровадження податкових і митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик для тих суб'єктів телекомунікаційного ринку, які здійснюють реальні інвестиції у технологічні інновації тощо.

Вважаємо, що зазначені заходи дозволять не тільки залучити додаткові іноземні інвестиції, але й стимулюватимуть провідні іноземні транснаціональні корпорації враховувати вимоги усіх суб'єктів при формуванні власної стратегії розвитку на ринку телекомунікаційних послуг України.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що транснаціональні корпорації чинять визначальний вплив на розвиток телекомунікаційного ринку України. Визначені в роботі чинники можна поділити на такі, що мають як позитивний, так і негативний вплив для телекомунікаційного ринку. Держава повинна розробляти власну модель на засадах забезпечення інновативності, рівності умов конкуренції, з урахуванням можливостей використання позитивних чинників та уникнення негативних факторів впливу транснаціональних корпорацій на розвиток телекомунікаційного ринку України. Перспективою подальших досліджень є проведення оцінки зарубіжного досвіду в подоланні негативних чинників впливу транснаціональних корпорацій на розвиток телекомунікаційного ринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гудим К.** Транснаціоналізація як чинник глобалізації / К. Гудим // Вісник КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2014. – № 4. – С. 33–44.
2. **Іванова М. О.** Вплив ТНК на розвиток економіки України: переваги та недоліки / М. О. Іванова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 2 (17). – С. 88–95.
3. **Мікаелян С. Г.** Позиції ТНК на світовому ринку високотехнологічної продукції [Електронний ресурс] / С. Г. Мікаелян // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690>
4. **Пенська І. О.** Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України / І. О. Пенська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3 (80). – С. 114–124.
5. **Пономаренко І. В.** Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України [Електронний ресурс] /

І. В. Пономаренко // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1798>

6. Рогач О. І. Транснаціоналізація світової економіки: переосмислення парадигми / О. І. Рогач // Економіка і управління. – 2014. – № 1. – С. 5–12.

7. Сазонець О. М. Динаміка транснаціоналізації та інтеграція ТНК в економіку України / О. М. Сазонець, Н. О. Широкова // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 3. – С. 37–39.

8. Тронько В. В. Методологічні аспекти аналізу процесів транснаціоналізації на ринку телекомунікаційних послуг / В. В. Тронько // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2010. – № 4-5. – С. 115–120.

9. Тронько В. В. Розвиток ринку телекомунікаційних послуг: світові тенденції та вітчизняна практика / В. В. Тронько // Науковий вісник НГУ. – 2009. – № 11. – С. 93–98.

Рецензент – Логвін Д. М., доктор економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів Українського фінансово-економічного інституту

REFERENCES

Hudym, K. "Transnatsionalizatsiia yak chynnyk hlobalizatsii" [Transnationalization as a factor of globalization]. *Visnyk KNEU*, no. 4 (2014): 33-44.

Ivanova, M. O. "Vplyv TNK na rozvytok ekonomiky Ukrainy: perevahy ta nedoliky" [The impact of TNCs on economic development of Ukraine: advantages and disadvantages]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 2 (17) (2014): 88-95.

Mikaelian, S. H. "Pozytsii TNK na svitovomu rynku vysokotekhnolohichnoi produktsii" [The position of TNCs in the world market of high-tech products]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2690>

Pienska, I. O. "Osoblyvosti vplyvu TNK na ekonomichnyi rozvytok Ukrainy" [Features of the impact of TNCs on economic development of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 3 (80) (2015): 114-124.

Ponomarenko, I. V. "Vplyv diialnosti transnatsionalnykh korporatsii na ekonomiku Ukrainy" [Impact of transnational corporations on the economy of Ukraine]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1798>

Rohach, O. I. "Transnatsionalizatsiia svitovoi ekonomiky: pereosmyslennia paradyhmy" [Transnationalization of the world economy: rethinking the paradigm]. *Ekonomika i upravlinnia*, no. 1 (2014): 5-12.

Sazonets, O. M., and Shyrokov, N. O. "Dynamika transnatsionalizatsii ta intehtatsiia TNK v ekonomiku Ukrainy" [The dynamics of transnationalization and integration of TNCs in the economy of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 3 (2012): 37-39.

Tronko, V. V. "Metodolohichni aspekty analizu protsesiv transnatsionalizatsii na rynku telekomunikatsiinykh posluh" [Methodological aspects of the analysis of processes of transnationalization in the market of telecommunication services]. *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, no. 4-5 (2010): 115-120.

Tronko, V. V. "Rozvytok rynku telekomunikatsiinykh posluh: svitovi tendentsii ta vitchyzniana praktyka" [The development of the market of telecommunication services: global trends and local practice]. *Naukovyi visnyk NHU*, no. 11 (2009): 93-98.